

Μέση Ανατολή: Το Οικονομικό Τίμημα Του Πολέμου [και όχι μόνο]

Στη Μέση Ανατολή υπήρξαν ανέκαθεν πόλεμοι, συγκρούσεις, αιματοχυσίες, εχθροπραξίες, εκτεταμένη ακυβερνησία και πολιτική αστάθεια. Οι συνεχόμενες πολεμικές συρράξεις έχουν πλήξει ανεπανόρθωτα την οικονομία των χωρών, με αποτέλεσμα η οικονομική ανάπτυξη και η επαναφορά του κράτους στην πρότερη κατάσταση να γίνεται μετά από πολλά χρόνια ή, πολλές φορές, να καθίσταται αδύνατη. Το Μεσανατολικό είναι η άμεση συνέπεια των προαναφερθέντων, με τεράστιο ανθρώπινο κόστος και οικονομικές απώλειες.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) αναφέρει σε σχετική έκθεσή του ότι, το οικονομικό κόστος των ενόπλων συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή, όχι μόνο για τις χώρες οι οποίες συμμετέχουν αλλά και για τις γειτονικές, είναι ιδιαίτερα αυξημένο. Οι ένοπλες συγκρούσεις υπονομεύουν την ανάπτυξη τόσο σε γειτονικές χώρες, όσο και σε εκείνες που φιλοξενούν εκατομμύρια πρόσφυγες, αναφέρει η έκθεση του Ταμείου. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται στη μείωση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος(ΑΕΠ) για τις σπαραζόμενες από τον πόλεμο χώρες – Συρία, Λίβανο και Υεμένη. Τα τελευταία χρόνια το ΑΕΠ των χωρών αυτών έχει μειωθεί κατά πολύ σε σχέση με τον παγκόσμιο μέσο όρο. Έπειτα από έξι χρόνια πολέμου στη Συρία, το ΑΕΠ της είναι κάτω από το μισό εκείνου που είχε ante bellum το 2010. Ενώ, μόνο το 2015, η Υεμένη έχασε ποσοστό 25%-35% του ΑΕΠ της, και η εξαρτώμενη από τις πωλήσεις πετρελαίου Λιβύη είδε το ΑΕΠ της να πέφτει στο 24% το 2014, αναφέρει σε σχετική έκθεση το ΔΝΤ.

Έπειτα από τρία χρόνια συγκρούσεων, οι χώρες της Μέσης Ανατολής υπέστησαν απώλειες της τάξεως των 6 έως 15 ποσοστιαίων μονάδων του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος – σε σύγκριση με τις 4 έως 9 ποσοστιαίες μονάδες που είναι ο παγκόσμιος μέσος όρος. Οι χώρες που συνορεύουν σε περιοχές εκτεταμένων συγκρούσεων υπέστησαν, κατά μέσο όρο, μείωση του ΑΕΠ της τάξης των 1,4 ποσοστιαίων μονάδων, με τη μεγαλύτερη μείωση (1,9 ποσοστιαίες μονάδες) να παρουσιάζεται στις γείτονες χώρες της Μέσης Ανατολής .

Παράλληλα, πρέπει να λάβουμε υπόψη τις υλικές ζημιές και τις φθορές που υπέστησαν οι κτιριακές δομές και οι δρόμοι στις εμπόλεμες χώρες. Στη Συρία, οι υλικές καταστροφές εκτιμώνται περίπου στα 137,5 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ στην Υεμένη οι ζημιές του πολέμου αντιστοιχούν σε περισσότερα από 20 δισεκατομμύρια δολάρια. Αυτό έχει ως συνέπεια τη μείωση του εμπορίου και την αύξηση των κρατικών δαπανών, με σκοπό την αναστήλωση των υποδομών της χώρας και της δημόσιας διοίκησης, καθώς και την εξασφάλιση της προστασίας της ανθρώπινης ζωής, και την εξυπηρέτηση των στοιχειωδών αναγκών των πολιτών.

Όσον αφορά τις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στις χώρες υποδοχής, οι μεταναστευτικές ροές στις γειτονικές χώρες στην περιοχή της Μέσης Ανατολής επέφεραν διάφορα αρνητικά αποτελέσματα – εν αντιθέσει με αυτές στην περιοχή της Ευρώπης, όπου η συρροή προσφύγων από τη Συρία και την Υεμένη είχε, αφενός, ορισμένα θετικά στοιχεία και, αφετέρου, μικρότερες οικονομικές επιπτώσεις. Στο Λίβανο ο ανταγωνισμός των μεταναστών για μια θέση ανεπίσημης απασχόλησης έχει μειώσει κατακόρυφα τους μισθούς σε όλους τους τομείς, με αποτέλεσμα να ασφυκτιά η οικονομία και να ασθμαίνουν οι δημόσιες υπηρεσίες.

Η εσωτερική μετανάστευση των 6,6 εκατομμυρίων ανθρώπων στη Συρία, και οι επιπλέον 5 εκατομμύρια πρόσφυγες σε άλλες χώρες, έχει αυξήσει τις οικονομικές απώλειες, επιδεινώνοντας δραματικά τη φτώχεια, την ανεργία και την εγκατάλειψη σχολείων σε χώρες οι οποίες αγωνίζονται να ξεπεράσουν αυτά τα προβλήματα. Πολλοί από τους πρόσφυγες στην πατρίδα τους εργάζονταν εν καιρώ ειρήνης ως ειδικευμένοι εργαζόμενοι ή τεχνίτες, με αποτέλεσμα η εξάλειψη των θέσεων εργασίας να οδηγεί σε σημαντική φυγή εγκεφάλων και ανθρώπινου δυναμικού.

Σύμφωνα με εκτίμηση του ΔΝΤ, ακόμα και αν η Συρία αναπτυσσόταν με ταχύτητα 4,5% το χρόνο, θα χρειαζόταν περισσότερα από 20 χρόνια για να επιστρέψει στην κατάσταση που ήταν προ του πολέμου. Η υφήλιος έχει βυθιστεί σε ένα κυκλώνα πολέμων από την αρχή του 21ου αιώνα, χιλιάδες μουσουλμάνοι έχουν χάσει τη ζωή τους κατά την διάρκεια των πολέμων στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν, στη Λιβύη, στη Συρία και στην Υεμένη. Επίσης, χιλιάδες άνθρωποι -συμπεριλαμβανομένων αμάχων- χάνουν τη ζωή τους καθημερινά, και ολόκληρες πόλεις μετατρέπονται σε ερείπια πολέμου.

Στην αντίπερα όχθη, κατασκευάζονται καινούρια όπλα που διανέμονται στις αγορές βελτιστοποιημένα, και την ίδια στιγμή ενισχύονται οι αμυντικοί μηχανισμοί (αξίζει να αναφερθεί ότι τα χρήματα που δαπανώνται για τα οπλικά συστήματα μπορούν να εξασφαλίσουν άνετη ζωή και διατροφή σε 7 δισεκατομμύρια ανθρώπους). Συνολικά, τα χρήματα που δαπανώνται για τη διεξαγωγή του πολέμου, την αγορά οπλικών συστημάτων και τη συντήρηση στρατευμάτων, είναι μόνο ένα μικρό μέρος από το συνολικό κόστος όλου του πολέμου. Πολλοί εκτίμησαν ότι το κόστος της αμερικανικής επέμβασης στο Ιράκ και το Αφγανιστάν άγγιξε περίπου τα 6 δισεκατομμύρια δολάρια – μεγαλύτερο μέρος των οποίων αποτελούν τα έμμεσα έξοδα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, οι αμερικανικές αρχές έχουν δαπανήσει (συνολικά για τους πολέμους) 4 τρισεκατομμύρια δολάρια για ενοικίαση στρατού, αγορά καινούριων οπλικών συστημάτων και εσαεί ασφάλεια υγείας για τους βετεράνους του πολέμου. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι, μια εβδομάδα πριν ξεκινήσει ο πόλεμος στο Ιράκ, οι ιθύνοντες της αμερικανικής κυβέρνησης ανέφεραν ότι ο πόλεμος πρόκειται να στοιχίσει κατά μέσο όρο 200 δισεκατομμύρια δολάρια. Μολαταύτα, το κόστος ανήλθε σε 40 με 50 φορές περισσότερο από το εκτιμώμενο.

Σε ό,τι αφορά τα καινούρια οπλικά συστήματα, οι πόλεμοι είναι το “δυστυχές” κίνητρο για αυτά. Πρώτες οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν νέες βόμβες τύπου B2 στον πόλεμο με το Αφγανιστάν και τη Λιβύη. Τα αυτόματα εναέρια οχήματα -γνωστά και ως drones- πρωτοχρησιμοποιήθηκαν από την CIA στο Πακιστάν, ενώ το πολεμικό αεροσκάφος των 75 εκατομμυρίων, F22, πρωτοεγκαινιάστηκε στο συριακό εμφύλιο, και τα μαχητικά F35, για τα όποια δαπανήθηκαν 400 εκατομμύρια δολάρια, περιμένουν στις αεροπορικές βάσεις να μοιράσουν καταστροφή. Στον αντίποδα, οι στατιστικές έρευνες αποδεικνύουν ότι 13.5 εκατομμύρια άνθρωποι χρειάζονται ανθρωπιστική βοήθεια στη Συρία, 21.1 στην Υεμένη, 2.4 στη Λιβύη και 8.2 στο Ιράκ. Στην Υεμένη το 80% του πληθυσμού της χώρας (ήτοι 20 από 24 εκατομμύρια ανθρώπους) ζουν κάτω από όριο της φτώχειας.

Στη Συρία και το Ιράκ το κατά κεφαλήν εισόδημα μειώθηκε κατά 23% – 28% (δηλαδή κατά το 1/4 του αρχικού). Πρέπει να σημειωθεί ότι, σε περιπτώσεις γενικευμένων συρράξεων το εισόδημα συρρικνώνεται κατά 14% – 16%.

Σε ό,τι αφορά τις εκτιμήσεις των οικονομολόγων, πριν πέντε χρόνια κανείς δεν θεωρούσε ότι η πολιτική κατάσταση θα είχε τέτοια εξέλιξη, καθώς οι περισσότεροι οικονομολόγοι εκτιμούσαν ότι θα υπήρχε μικρή οικονομική πρόοδος, και ότι θα δημιουργούνταν θέσεις εργασίας. Παρόλα αυτά, συνέβη διαμετρικά το αντίθετο. Οι γειτονικές χώρες Τουρκία, Λίβανος, Ιορδανία και Αίγυπτος βρίσκονται σε δυσχερή οικονομική θέση. Επιπλέον, η Παγκόσμια Τράπεζα κατέστησε σαφές πως η μετανάστευση 630,000 Σύριων στην Ιορδανία στοίχισε τουλάχιστον 2.5 δισεκατομμύρια στο συριακό κράτος. Το μοναδικό θετικό στοιχείο είναι η μικρή οικονομική άνοδος που παρουσιάζουν τα επαγγέλματα των αγροτών και των καταστηματαρχών, διότι τα φθηνά εργατικά χέρια των προσφύγων επωφελούν τις αγορές. Εντούτοις, σε ορισμένες αγορές (όπως η λιβανέζικη) δεν υπήρχε όφελος, καθότι ως χώρα υποδοχής είχε αυξημένα έξοδα

Μπορεί μία άρτι αφιχθείσα χώρα από τον πόλεμο, παρά τις οικονομικές δυσχέρειες, να επανακάμψει;

Το τέλος των συρράξεων σημαίνει, μακροπρόθεσμα, ότι θα βελτιωθούν οι μακροοικονομικοί δείκτες. Σημαντική προϋπόθεση είναι τα χρήματα που δαπανώνται για πολεμικό εξοπλισμό να επενδυθούν στο χώρο της υγείας και της εκπαίδευσης, ώστε η οικονομία να έχει θετικό πρόσημο. Αναντίρρητα οι χώρες που στηρίζονται στην παραγωγή πετρελαίου ανακάμπτουν ακόμη ταχύτερα. Στο Λίβανο χρειάστηκαν 20 χρόνια για επανέλθει το κράτος στις φυσιολογικές οικονομικές λειτουργίες, ενώ στο Κουβέιτ μόλις 7. Μολαταύτα, εάν οι τιμές πετρελαίου κινηθούν χαμηλά, τότε θα είναι αργή η αναστήλωση του κράτους, και ίσως χρειαστούν ιδιωτικές επενδύσεις.

Εν κατακλείδι, θα ήταν λάθος να μετρηθεί η καταστροφή του πολέμου με χρηματικούς όρους μόνο, καθώς οι διενέξεις, οι εχθροπραξίες και οι τρομοκρατικές ενέργειες εν συνόλω έχουν κοστίσει τη ζωή σε 3 εκατομμύρια ανθρώπους. Η λογική

του πολέμου έχει καταβαρυνθεί 7 χώρες (Σύρια, Λιβύη, Υεμένη, Ισραήλ, Λίβανο, Ιράν και Ιράκ). Παράλληλα, είναι αξιοσημείωτη η αποξένωση των λαών εν καιρώ πολέμου, καθώς το Ισλάμ, για πολλούς Δυτικούς, είναι συνώνυμο του πολέμου και της τρομοκρατίας, ενώ για πολλούς Ανατολικούς, κάθε Δυτικός θεωρείται εισβολέας και πολεμοχαρής. Επομένως, πέρα από το οικονομικό τίμημα του πολέμου που είναι τεράστιο για τη Μέση Ανατολή, το μεγαλύτερο δεινό που προκύπτει από τις συρράξεις είναι η κοινωνική αναισθησία, η απάθεια και η αναλγησία για τις εμπόλεμες ζώνες.

Πηγές:

1. Botelho, G. (2015) *What's happening in the middle east and why it matters*. Available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/23/middleeast/middle-east-country-breakdown/> (Accessed: 27 November 2016).
2. Shah, A. (2006) *The middle east conflict—a brief background — global issues*. Available at: <http://www.globalissues.org/article/119/the-middle-east-conflict-a-brief-background> (Accessed: 27 November 2016).
3. R, A. and Monitor, M.E. (2016) *The real cost of middle east wars*. Available at: <https://www.middleeastmonitor.com/20160203-the-real-cost-of-middle-east-wars/> (Accessed: 28 November 2016).
4. Institute, W. (2016) *Economic costs*. Available at: <http://watson.brown.edu/costsofwar/costs/economic> (Accessed: 28 November 2016).
5. Amadeo, K. (2016) *The ongoing costs of the Iraq war*. Available at: <https://www.thebalance.com/cost-of-iraq-war-timeline-economic-impact-3306301> (Accessed: 28 November 2016).
6. Sirota, D. (2014) *\$14 Million an hour: War costs top \$1.6 Trillion since 9/11, say congressional researchers*. Available at: <http://www.ibtimes.com/14-million-hour-war-costs-top-16-trillion-911-say-congressional-researchers-1764816> (Accessed: 28 November 2016).

Έχει περάσει αρκετός χρόνος (4 έτη) από τη δημοσίευση αυτού του άρθρου. Παρακαλούμε συνεχίστε στην ανάγνωσή του έχοντας υπόψη την ημερομηνία δημοσίευσης.

Σχετικά Άρθρα:

1. **“Narco-Terrorism” και Χρηματοδότηση Τρομοκρατικών Οργανώσεων**
2. **Barack Obama: Ζητήματα Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής**
3. **Η στρατηγική του ISIS: Τι κρύβεται πίσω από τα χτυπήματα σε Παρίσι, Βηρυτό, Αίγυπτο;**
4. **Η τελευταία ευκαιρία για ένα ανεξάρτητο Κουρδιστάν;**
5. **Και άρθρο της Περσεφόνη Τσόκα Προπτυχιακής φοιτήτριας Κοινωνικής Πολιτικής Παντείου Πανεπιστημίου**